

Research Paper

Qualitative Content Analysis of Parliament Acts with a Focus on Women

Elham Sharifi¹, Soroush Fathi^{2*}, Khadijeh Safiri³

1. Ph.D. Student in Political Sociology, Department of Sociology, Central Tehran unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Associate professor of sociology, faculty of humanities, west tehran branch, islamic azad university, Tehran, Iran.
3. Full Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Social and Economic Sciences, Al-Zahra University, Tehran, Iran.

Received: 2020/10/23

Revised: 2021/12/31

Accepted: 2022/01/21

Use your device to scan and read the article online

DOI:

10.30495/jzv.2022.26375.3406

Keywords:

Parliament acts, Women, Gender justice, Gender equality.

Abstract

Introduction: The quality of life of different social groups is a function of the laws and policies of society. How governments address issues related to women is one of the most important factors influencing women's living conditions and quality of life. The present study was conducted with the aim of reviewing the approvals of the Iranian government board from 1997 to 2017 in the field of women's issues.

Methods: The method used in this study was qualitative content analysis. The mentioned approvals were analyzed and reviewed in MAXQDA2020 software in three stages of open, axial and selective coding. In order to validate the data, review of studies and the techniques of obtaining parallel information and trinity, data analysis were used and, Kappa agreement coefficient was used to obtain reliability, which was confirmed with a reliability of 0.68.

Findings: After analyzing the data, Four main themes were extracted: inequality in divorce-related rights, supporting the charter of women's rights, gender equality in the privileges of certain groups, and the reinforcement of traditional roles of women. The extracted model shows that the acts emphasize strengthening of traditional roles of women.

Citation: Sharifi, E., Fathi, S., Safiri, Kh., Qualitative content analysis of parliament acts with a focus on women Quarterly Journal of Women and Society. Quarterly Journal of Women and Society.2022; 13 (50): 67-84

*Corresponding author: Soroush Fathi

Address: Associate professor of sociology, faculty of humanities, west tehran branch, islamic azad university, Tehran, Iran.

Tell: 09123480942

Email: fathi.soroush@wtiau.ac.ir

Extended Abstract Introduction

Non-discrimination and equality between men and women is one of the basic principles of human rights law. The International Covenant on Civil and Political Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights prohibit discrimination based on gender and guarantee equality between men and women in the exercise of their rights. The system of the Islamic Republic of Iran, which is based on Islamic jurisprudence and the ideals of justice, pays special attention to women's issues. The founder of the Islamic Republic of Iran and the Supreme Leader consider understanding the value and human status of women and the effort to improve the quality of life of women in society as one of the most important tasks of the Islamic State. In this regard, and despite the emphasis on various aspects of women's identity in society, after several decades and despite the establishment of institutions such as the Vice President for Women, the creation of employment ranks as advisers to ministers and general managers in women's affairs, and efforts in order to revive women's rights in various personal, family, social, cultural and political dimensions, women have not yet reached the desired and worthy position. The review of the parliament acts in the field of women has been neglected so far, and according to the researcher's search, no coherent and methodical research work has been done so far. A review of the status of approvals can only be achieved by a thorough and accurate knowledge of the current situation. Therefore, the present study was conducted with the aim of analyzing the qualitative content of with a focus on women over a period of twenty years (1997 to 2017). Examining the status of parliament acts for the promotion of women's rights and welfare by drawing the existing image and presenting the necessary strategies in legislation, will open a new horizon in order to achieve the ideals of the Islamic

Revolution in the field of women and family.

Methods

Based on the type of research and research questions, the method of inductive qualitative content analysis was used and the research was analyzed and concluded by studying the text of the beginning and the researcher. The text unit of the documents, laws and approvals counted in the field of women was in the approvals of the government board during the years 1997 to 2017. The most important sources are: the government information database, the National System of Laws and Regulations of the Islamic Republic of Iran, the comprehensive software of laws and regulations of the country (Tablet of Right), and the book of efficiency of the Islamic Republic of Iran in women's issues. Data coding and analysis was performed based on the three-step analysis method of Strauss and Corbin: open, axial and selective coding. MAXQDA2020 software was used to manage the data in the analysis. Kappa agreement coefficient was used to calculate the reliability. Accordingly, the codes related to the Cabinet approvals previously coded by the researcher were randomly selected and evaluated by 2 experts related to this field. The evaluation was conducted in two categories of agreed and disagreed; in this way, two columns of agreed (with the researcher) and disagreed (with the researcher) were considered and the percentage of the evaluators' agreement for each item (code) was calculated in rows and the percentage of agreement between the evaluators about the classes in the columns was calculated. Finally, using the kappa agreement coefficient formula, the kappa value obtained was about 0.68, which indicates the acceptable validity and agreement between the coders and shows that the coding performed is sufficiently reliable. For the validity of the research, theories and review of studies and the technique of obtaining accurate parallel information and presenting data analysis

and results to professors and experts and obtaining their opinions have been used. The phrases have been copied from the texts and have been expressed and validated by agreement between the professors and the collaborating experts.

Findings

After analyzing the data, four main themes were identified.

Each of the themes (a) Inequality in divorce rights (b) Support for the Charter of Women's Rights (c) Strengthening the traditional roles of women account for 3.7% of the total code and 87% of the code is related to gender justice.

The theme of gender equality and the privileges of certain groups is concerned with a category that has paid attention to the families of martyrs.

A: Gender justice in women's finances, which is divided into four major categories: the group of self-employed single women, women or girls whose guardian has died, or whose spouse has a disability, and the financial rights created by marriage for women.

B: Sexual justice in support of specific groups of women, including women who have difficulty in custody.

C: Rights related to children in special circumstances, which are divided into 4 categories: rights related to pregnancy, abortion, rights related to custody of children and rights of mothers with disabled children.

D: The theme of gender justice in marriage and divorce law, which is divided into two major categories, marriage law and divorce law.

Discussion

87.05% of the categories and themes show that the legislator during the twenty years (1376-1396) has sought to strengthen the traditional roles of women directly or indirectly. Although motherhood is considered the most important aspect of gender, along with the role of wife, the most important traditional roles, but it is

necessary to look at women's issues in a holistic perspective. Strengthening traditional roles will have negative consequences without guaranteeing women's financial interests, social, political or professional identity. Strengthening traditional roles is mainly associated with reduced hours of social activity and reduced wages, and as it leads to a reduction in their job and financial security, it increases women's financial poverty, part-time activities or maternity leave, and even leave. Provides grounds for the spread of female poverty in Iran without rights, following the husband, Paying attention to the duties of parenting and marriage of women and focusing on the family identity of women, without considering their individual and social identity will not have the desired results, the most important of which is the work-family conflict. However, in countries where the family structure is also highly regarded by planners and politicians, measures in the form of positive discrimination have been considered that can maintain balance in society.

Conclusion

Regarding the pattern of marriage and divorce, it should be acknowledged that the justice that the legislator has applied with a view to positive discrimination against women is in line with strengthening their traditional plans, the comprehensive analysis of which will be expressed in the extracted model.

Importantly, despite the legal guarantees provided for the implementation of these laws, governments have not made any commitment to protect the material rights of women in these circumstances, and due to the lack of a proper cultural context, especially in the field of managers, women when using this discount. Working hours face serious challenges. Women receive the minimum material benefits if they exercise these rights.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All participants in the study participated in the study by filling out a consent form, and the researchers assured them that the results of the research were confidential.

Funding

All financial resources and costs for research and publication of the article have been paid by the authors and no financial support has been received.

Authors' contributions

The article is an excerpt from a Doctoral Thesis.

Conflicts of interest

This research is not in conflict with personal or organizational interests.

مقاله پژوهشی

تحلیل محتوای کیفی مصوبات مجلس شورای اسلامی با محوریت زنان در بازه زمانی بیست‌ساله (۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶)

الهام شریفی^۱، سروش فتحی^{۲*}، خدیجه سفیری^۳

۱. دانشجوی مقطع دکترا رشته جامعه‌شناسی سیاسی، گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲. دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۳. استاد گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

چکیده

هدف: کیفیت زندگی گروه‌های مختلف اجتماعی تابعی از قوانین و سیاست‌های جامعه است. جایگاه گروه‌های مختلف اجتماعی در قوانین کشور از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر شرایط و کیفیت زندگی آن‌ها می‌باشد. این پژوهش با هدف بررسی قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی ایران از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ در حوزه مسائل زنان انجام شد.

روش: روش مورد استفاده در این پژوهش تحلیل محتوای کیفی بود. مصوبات مذکور در نرم‌افزار MAXQDA2020 در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی تحلیل و بررسی شدند. جهت اعتبارپذیری داده‌ها از مرور مطالعات و تکنیک کسب اطلاعات موازی و تثلیث، ارائه تحلیل‌های داده‌ای و برای کسب پایایی، از ضریب توافق کاپا استفاده گردید که با مقدار ۰/۶۸ پایایی نتایج مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌ها: در ایران نگاه جامع نسبت به مسئله زنان، خانواده و توسعه به‌عنوان یک برنامه همه‌جانبه کم‌رنگ است. برنامه‌ریزی برای زنان بدون مشارکت آن‌ها میسر نمی‌شود و توانمندسازی بانوان مقدم بر ایجاد فرصت‌های برابر است. هم‌چنین، آموزش مدیران سازمانی و همراه نمودن آن‌ها جهت تسهیلگری و سوق دادن جامعه به عدالت بسیار حائز اهمیت است.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۰۲

تاریخ داوری: ۱۴۰۰/۱۰/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۰۱

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:
10.30495/jzv.2022.26375.3406

واژه‌های کلیدی:

مصوبات مجلس شورای اسلامی، زنان، عدالت جنسیتی، برابری جنسیتی

* نویسنده مسئول: سروش فتحی

نشانی: دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تلفن: ۰۹۱۲۳۴۸۰۹۴۲

پست الکترونیکی: Fathi.soroush@wtiau.ac.ir

مقدمه

عمومی و... که همه از قابلیت‌های اساسی برای «زندگی خوب» هستند [۳].

شرایط نامطلوب زندگی زنان نه تنها ۵۰ درصد از بدنه اجتماعی را در بی‌برنامگی، فقدان مشارکت اجتماعی، فقدان فرصت برابر در بروز و پیگیری استعدادها، قابلیت و ظرفیت‌ها در عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کرده است، بلکه به سبب کاستی‌ها یا خطاهای سیاستی و برنامه‌ای، آسیب‌های اجتماعی شکننده‌ای را دامن زده است. از این رو پرداختن به وضعیت زنان در جامعه، نه یک کنش جنسیتی، بلکه کنشی اقتصادی و اجتماعی است [۴]. ایران در شاخص شکاف جنسیتی جهانی در سال ۲۰۲۰ رتبه ۱۴۸ را در میان ۱۵۳ کشور به خود اختصاص داده است و در مقایسه با سال ۲۰۱۸، به میزان ۶ پله سقوط کرده است. در کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در سال ۲۰۲۰ بعد از لبنان و عربستان قرار دارد و تنها کشورهای سوریه، عراق و یمن در رتبه پایین‌تر از ایران قرار می‌گیرند. بیش‌ترین شکاف جنسیتی در ایران مربوط به شاخص‌های توانمندی سیاسی و شاخص فرصت و مشارکت اقتصادی است و کم‌ترین شکاف جنسیتی مربوط به شاخص دستیابی به امکانات آموزشی و شاخص بهداشت و بقا می‌باشد.

در مؤلفه‌های مربوط به زیرشاخص توانمندسازی سیاسی؛ به‌طور کلی در تمام این مؤلفه شکاف جنسیتی در ایران بسیار بالاست و ایران جزء ضعیف‌ترین کشورهای جهان به لحاظ این مؤلفه‌ها قرار دارد. این مؤلفه‌ها به ترتیب بیش‌ترین شکاف جنسیتی شامل «تعداد سال‌هایی که زنان/مردان رئیس دولت هستند»، «حضور زنان در پارلمان» و در منصب وزرا هستند را شامل می‌شود. کم‌ترین شکاف جنسیتی ایران نیز به ترتیب در مؤلفه‌های «ثبت‌نام در آموزش ابتدایی» در زیرشاخص دستیابی به امکانات آموزشی مؤلفه «ثبت‌نام، در آموزش متوسطه» در زیرشاخص دستیابی به امکانات آموزشی، مؤلفه «نسبت جنسیت در تولد» در زیرشاخص بهداشت و بقا می‌باشد [۵].

در جهان معاصر اهمیت مسائل مربوط به زنان به‌عنوان عاملان و ذینفعان توسعه و درک خسارتی که نابرابری‌های جنسیتی به‌کلیت توسعه پایدار وارد می‌آورد، کاهش نابرابری‌های جنسیتی را به عرصه رقابت جهانی و منطقه‌ای کشانده است. دبیرکل سازمان ملل متحد نابرابری جنسیتی را بزرگ‌ترین چالش حقوق بشری می‌داند.

نظام جمهوری اسلامی ایران که بر اساس فقه اسلام و آرمان‌های عدالت‌خواهانه تأسیس شده است، به مسائل زنان توجه خاص دارد. بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران و مقام معظم رهبری، درک ارزش و جایگاه انسانی زن و کوشش در جهت ارتقای سطح کیفی زندگی زنان جامعه را از اهم وظایف دولت

ناکامی جریان عمومی توسعه در ایجاد دنیایی عادلانه‌تر برای زنان، موجب شد که از اواسط دهه ۱۹۸۰ و در راستای تحقق عدالت جنسیتی، رویکردهای زن‌محور وارد مطالعات مربوط به توسعه شوند و در سوگیری‌های گوناگون از برابری فرصت برای زن و مرد، اشتغال زنان و افزایش رفاه آن‌ها دفاع کنند، اما باوجوداین تلاش‌ها، آمارهای بین‌المللی نشان‌دهنده پیشرفت چندانی در این حوزه بویژه در جوامع درحال توسعه نمی‌باشد. دلیل این امر بیش از آنکه به توجه به مسئله عدالت جنسیتی مربوط باشد، به راهکارها و مبانی فلسفی نهفته در آن‌ها بازمی‌گردد که به‌جای فاعلیت‌بخشی به زنان، آن‌ها را به‌عنوان یک گروه منفعل و مورد تبعیض قلمداد کرده‌اند. این ناکامی‌ها نه‌تنها متأثر از سیاست‌ها و برنامه‌های کشورها در حوزه زنان می‌باشد، بلکه عمدتاً به علت دیدگاه‌ها، مبانی تاریخی و فقهی حاکمی باشد که زنان را منفعل تعریف می‌کنند.

عدم تبعیض و برابری بین زن و مرد اصول اساسی قانون حقوق بشر است. میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، تبعیض بر اساس جنسیت را منع می‌کنند و برابری زنان و مردان را در استفاده از حقوق تحت پوشش این میثاق تضمین می‌کنند. در ماده ۲۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی نیز برابری در برابر قانون و حمایت برابر از قانون پیش‌بینی شده است [۱].

در هیچ جامعه‌ای زنان از فرصت‌های برابر با مردان بهره‌مند نیستند. از خیل بی‌سوادان جهان و کودکان محروم از دسترسی به آموزش، هنوز اکثریت را زنان و دختران تشکیل می‌دهند. در کشورهای درحال توسعه سالانه حدود نیم میلیون زن از عوارض بارداری می‌میرند. فقر هم در کشورهای درحال توسعه و هم کشورهای صنعتی چهره‌ای زنانه یافته و از حدود ۱/۳ میلیارد انسانی که در فقر زندگی می‌کنند، ۷۰ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. مشارکت نیروی کار زنان اندک، میانگین دستمزد دریافتی آن‌ها کم‌تر از مردان و نرخ بیکاری آنان بیش از مردان است و هنوز سهم زنان از تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و سیاسی ناچیز است [۲].

شکاف‌های جنسیتی بزرگ و مقاومی در بسیاری از شاخص‌های عینی به‌زیستی در جهان وجود دارد. نابرابری در برخورداری از آموزش، دسترسی به اشتغال، کسب درآمد، برخورداری از سلامت جسمی و روانی، مرگ‌ومیر، کنترل بر منابع اقتصادی، تغذیه کافی، مسکن مناسب، صرف وقت در عرصه خصوصی، مشارکت فعال در عرصه

عدالت به‌مثابه تساوی، عدالت به‌مثابه تناسب و عدالت به‌مثابه انصاف. واژه جنسیت در کنار هر یک از مفاهیم معنای خاصی به خود می‌گیرد. در این مقاله عدالت به معنای انصاف مدنظر می‌باشد.

بررسی نظریه‌های جنسیتی نشان‌دهنده عدم وجود دیدگاه جامع و کل‌نگر در حوزه مسائل زنان بوده و مؤید موانع جنسیتی در برخورداری از فرصت‌ها و منابع موجود در کشورها می‌باشد. آمارتیسین تحقق عدالت اجتماعی را از طریق فراهم کردن بسترهای قدرت‌یابی زنان و رهایی آن‌ها از ساختارهای اجتماعی نابرابری ساز تبیین کرده است [۷]. وی عاملیت بخشی به زنان را محور توسعه تلقی می‌کند. در رویکرد قابلیت با تأکید بر سازوکارهای توانمندسازی زنان، بسترهای تحقق آزادی آن‌ها برای ابراز وجود و قدرت انتخاب‌گری فراهم می‌شود. سن اذعان می‌دارد برای ورود به بحث عدالت جنسیتی ابتدا باید توانایی‌ها و قابلیت‌های افراد مشخص شوند و بر اساس شرایط اولیه عدالت را تعریف نماییم [۸].

قابلیت‌ها و توانایی‌های افراد برای بهره‌مندی از فرصت‌های اجتماعی بسیار دارای اهمیت است. به فرض ایجاد فرصت‌های برابر، افراد بر اساس توانایی‌های خود می‌توانند از این فرصت‌ها بهره‌مند شوند. با این حال، سهم ساختارهای اجتماعی برابر را در توانمندسازی افراد نمی‌توان نادیده گرفت. اینکه سیاست‌ها و قوانین چه برنامه‌هایی جهت توانمندسازی بانوان داشته‌اند و برای به‌ظهور رسیدن این توانمندی‌ها، آیا موفق به ایجاد ساختارهای اجتماعی برابر ساز شده‌اند یا نه، در اسناد مورد بررسی مقاله مورد پژوهش قرار می‌گیرد.

تئوری دیگری که داده‌های بدست آمده از این پژوهش در قالب آن بررسی می‌گردد، تئوری عدالت به‌مثابه انصاف است که توسط جان رالز آمریکایی ارائه شده است. هدف رالز تعریف و دفاع از مفهوم عدالت اجتماعی در چارچوب پارادایم لیبرالیسم است. رالز بین اصول آزادی و برابری سازش ایجاد نمود، آزادی را بازآفرینی و به برابری معنای تازه‌ای بخشید.

لیبرالیسم عدالت را به‌مثابه برابری در فرصت‌ها، برابری در مقابل قانون، برابری در حقوق، برابری شهروندی و برابری در ارزش‌هایی چون آموزش و امکانات مدنی می‌داند، اما این برابری در فرصت‌ها ممکن هست به نابرابری‌های اجتماعی دامن بزند. در یک جامعه، همه افراد دارای فرصت‌های برابر نیستند، افراد به سبب داشتن استعداد، مالکیت و پاره‌ای تفاوت‌ها نابرابر هستند و برابر نمودن فرصت‌ها به‌نوعی بی‌عدالتی منجر خواهد شد. رالز از استعاره وضع طبیعی استفاده می‌کند و به وضعیت نخستین فرد توجه می‌کند. جان رالز معتقد است در جهان تساوی مطلق هم

اسلامی می‌دانند. در این راستا و با وجود تأکیدهایی که بر ابعاد مختلف هویت زنان در جامعه شده است، بعد از گذشت چند دهه و با وجود تأسیس نهادهایی مانند معاونت زنان نهاد ریاست جمهوری که وظیفه‌شان صرفاً در حوزه امور زنان و خانواده می‌باشد، ایجاد ردیف‌های اشتغال با عنوان مشاورین وزرا و مدیران کل در امور بانوان و تلاش در راستای احیای حقوق زنان در ابعاد مختلف فردی، خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، هنوز زنان به جایگاه مطلوب و شایسته نرسیده‌اند.

در گزارش پیش آموزش جهانی (GEM) که با عنوان «ساختن پل برای برابری جنسیتی» از سوی سازمان ملل منتشر شده است، تأکید گردیده که تنها ۱۰ درصد کشورهای مورد بررسی قوانین برابری جنسیتی در آموزش را حمایت می‌کنند. گزارش GEM بر ۵ نکته کلیدی که به رفع چالش‌ها و دست‌یابی به آینده عادلانه‌تر در حوزه آموزش کمک می‌کند تأکید دارد یکی از مهم‌ترین نکات اشاره به تغییر در راستای برابری جنسیتی از رأس می‌باشد و اذعان گردیده «چه بخواهیم چه نخواهیم تغییر از رأس آغاز می‌شود. برای تغییر وضع موجود قوانین لازم است» [۶].

بررسی مصوبات مجلس شورای اسلامی در حوزه زنان تاکنون مغفول مانده است و بر اساس جستجوی محقق تاکنون هیچ کار پژوهش‌هایی منسجم و روش‌مندی انجام نپذیرفته است. بازنگری وضعیت قوانین جز با شناخت مبنایی و دقیق وضع موجود حاصل نمی‌شود. لذا، پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای کیفی قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی با محوریت زنان در بازه زمانی بیست‌ساله (۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶) انجام شد.

بررسی وضعیت مصوبات و قوانین مجلس شورای اسلامی و بسترهای قانونی که جهت ارتقای حقوق و رفاه زنان با ترسیم سیمای موجود و ارائه راهبردهایی لازم در قانون‌گذاری، افق تازه‌ای را در راستای تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی در حوزه زنان و خانواده خواهد گشود.

چارچوب نظری

عدالت جنسیتی مستلزم پایان دادن به نابرابری‌های زن و مرد در خانواده، جامعه، اقتصاد و سیاست است. هم‌چنین، لازم است که نهادهای اصلی در قبال مقابله با بی‌عدالتی‌ها و تبعیض‌هایی که بسیاری از زنان را فقیر و محروم نگه می‌دارند، پاسخگو باشند. مفهوم عدالت جنسیتی در هر جامعه تابعی از مبانی فلسفی، تاریخی و فقهی جوامع نسبت به کیفیت زندگی زنان و مردان می‌باشد.

داده‌های این پژوهش در چارچوب نظریه عدالت مورد بررسی قرار می‌گیرند. عدالت از سه منظر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

حدود شد. پس از تحدید موضوع کلیه منابع اطلاعاتی در خصوص مصوبات و قوانین مجلس شورای اسلامی بررسی گردید.

منابع پژوهش

مهم‌ترین منابع مورد بررسی عبارت‌اند از:

- پایگاه اطلاع‌رسانی دولت [۱۱]
- سامانه ملی قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران [۱۲]
- نرم‌افزار جامع قوانین و مقررات کشور (لوح حق) [۱۲]
- کتاب کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران در مسائل زنان [۱۳]

براین اساس، مصوبات مجلس شورای اسلامی در بازه زمانی مذکور به‌عنوان جامعه آماری این پژوهش احصاء گردید. انجام مشاهده آزاد نیز مدنظر محققین بود. محقق ضمن بررسی قوانین از چند مرجع معتبر ذکر شده، این مرحله را توسط یک محقق دیگر نیز مورد مشاهده قرار داد.

کدگذاری و پایایی

کدگذاری و تحلیل داده‌ها در این پژوهش براساس سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد. برای مدیریت داده‌ها از نرم‌افزار MAXQDA2020 استفاده گردید.

پایایی بین کدگذاران اغلب به‌مثابه مقیاسی برای کیفیت پژوهش موردنظر است. در این مطالعه از ضریب توافق کاپا برای محاسبه پایایی استفاده شد. برای محاسبه ضریب کاپا افزون بر پژوهشگر اصلی که اقدام به کدگذاری اولیه می‌کند، پژوهشگری دیگر همان متن را بدون اطلاع از کدهای او و جداگانه کدگذاری می‌کند. در صورتی که کدهای این دو پژوهشگر به هم نزدیک باشد، نشان‌دهنده توافق بالا بین این دو کدگذار است و پایایی را نشان می‌دهد؛ یعنی، ضریب کاپا بین +۱ و -۱ تغییر می‌کند که مقدار +۱ به معنای توافق کامل بین کدگذاران و -۱ به معنای عدم توافق و مقدار صفر ناشی از شانس و تصادفی بودن توافق است.

$$\kappa = \frac{\Pr(a) - \Pr(e)}{1 - \Pr(e)}$$

$\Pr(a)$ نسبت واحدهایی که در مورد آن‌ها بین ارزیابان توافق هست و $\Pr(e)$ نسبت واحدهایی است که احتمال می‌رود توافق بین ارزیابان تصادفی باشد.

بر این اساس، کدهای مربوط به مصوبات و قوانین مجلس شورای اسلامی در بازه زمانی ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ در نظام جمهوری اسلامی ایران که پیش‌تر پژوهشگر کدگذاری کرده بود، به‌صورت تصادفی انتخاب و توسط ۲ نفر از خبرگان مرتبط با این حوزه

برقرار نمی‌شود و تا جایی که ممکن هست باید این چندگانگی و نابرابری‌ها را رفع کنیم [۹].

رالز یکی دیگر از نظریه‌پردازان عدالت، عدالت اجتماعی را در قالب تنظیم نهادهای اصلی اجتماعی مطرح می‌نماید. موضوع او ساختار اساسی جامعه یا به‌طور دقیق‌تر، نحوه توزیع حقوق و وظایف اساسی و تعیین و تقسیم همکاری‌های اجتماعی در نهادهای اصلی می‌باشد. از نظر او مسئله اساسی، قلمرو عدالت است که تأثیر قابل‌توجهی در زندگی افراد دارد. در حقیقت، رالز تأیید می‌کند که نهادهای اصلی حقوق و وظایف افراد را تعریف می‌کنند و چشم‌انداز زندگی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد [۱۰].

توزیع حقوق و وظایف اساسی در سطوح فردی، خانوادگی و اجتماعی بین زنان و مردان ناعادلانه است. زنان با کوله باری از وظایف و مسئولیت‌ها را در قالب وظایف سنتی و عرفی و مسائل و نیازمندی‌های روز در جامعه مانند اشتغال و کسب درآمد را متحمل هستند. انتظار می‌رود شاهد تسهیل‌گری ساختارهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی باشیم. اینکه این ساختارها و وظایف عمدتاً در چه مفاهیم و مضامینی به عدالت جنسیتی یا بی‌عدالتی بر اساس جنسیت ختم می‌شوند، مسئله‌ای هست که مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

روش‌شناسی پژوهش

در این مطالعه از روش تحلیل محتوای کیفی استقرایی استفاده شده است. استفاده از رویکرد استقرایی در تحلیل محتوای کیفی به این معناست که پژوهشگر قبل از شروع بررسی، تعریف یا تعمیمی را به‌عنوان پیش‌فرض مدنظر قرار ندارد. پژوهش با مطالعه متن آغاز و محقق ماحصل نتایج استخراج شده را مورد تحلیل قرار داده و نتیجه‌گیری می‌کند.

هدف

تحلیل محتوای کیفی مجلس شورای اسلامی در بازه زمانی ۱۳۷۶-۱۳۹۶ با محوریت مسائل زنان می‌باشد.

سؤال پژوهش

مصوبات مجلس شورای اسلامی در بازه زمانی ۱۳۷۶-۱۳۹۶ چه مضامین و مقولاتی را شامل می‌شوند؟

واحد متن در این پژوهش اسناد، قوانین و مصوبات مجلس شورای اسلامی می‌باشد که از مصوبات مجلس در سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۶ احصاء شده است. نتایج بدست آمده از این پژوهش با اجرای مراحل زیر بدست آمده است: ابتدا مصوبات و قوانین مجلس شورای اسلامی با محوریت زنان به دقت بررسی و تعیین

یافته‌های پژوهش

مجلس قانون‌گذاری از مهم‌ترین مراجع در تعیین و ترسیم وضعیت و کیفیت زندگی زنان در کشورها می‌باشند. دیدگاه قانون‌گذار و نحوه پرداختن آن‌ها به مسائل زنان از مهم‌ترین مؤلفه‌های تعیین‌کننده در چشم‌انداز جامعه‌ی زنان می‌باشد. شناخت نسبت به وضعیت و موضوعیت مصوبات حوزه زنان و احصاء حوزه‌های کلان و مضامین مرتبط با این حوزه در مصوبات مجلس، می‌تواند پاسخی در چرایی وضعیت اکنون زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران باشد. در این بخش ابتدا به ارائه جداول مربوط به هر یک از مضامین احصاء شده و سپس توصیف و تبیین مقولات و مضامین و در نهایتاً به تحلیل مدل استخراج شده خواهیم پرداخت.

ارزیابی شد. ارزیابی در ۲ طبقه موافق و مخالف انجام گرفت؛ بدین‌صورت که دو ستون، موافق (با نظر محقق) و مخالف (با نظر محقق) در نظر گرفته شد و درصد توافق ارزیابان در مورد هر آیت (کد) در سطرها محاسبه شده و درصد توافق بین ارزیابان در مورد طبقات در ستون‌ها محاسبه شد. نهایتاً با استفاده از فرمول ضریب توافق کاپا، مقدار کاپای به دست آمده حدود ۰/۶۸ بود که حاکی از اعتبار قابل‌قبول و توافق بین کدگذاران است و نشان می‌دهد کدگذاری انجام شده از پایایی کافی برخوردار می‌باشد.

برای اعتبارپذیری پژوهش نیز از تئوری‌ها و مرور مطالعات و از تکنیک کسب اطلاعات دقیق موازی و ارائه تحلیل‌های داده ای و نتایج به اساتید و متخصصان امر و اخذ نظر آنان استفاده شده است. عبارات از متون رونوشت برداری شده و با توافق میان اساتید و کارشناسان همکار بیان و معتبرسازی شده‌اند.

جدول ۱- درصد کدهای مضامین سند مصوبات مجلس شورای اسلامی

کد	فراوانی	درصد فراوانی
نابرابری در حقوق مرتبط با طلاق	۲	۳,۷
عدالت جنسیتی	۴۷	۸۷
حمایت از منشور حقوق زنان	۲	۳,۷
برابری جنسیتی در امتیازات گروه‌های خاص	۱	۱,۹
تقویت نقش‌های سنتی زنان	۲	۳,۷
جمع	۵۴	۱۰۰

الف: عدالت جنسیتی در امور مالی زنان که به ۴ مقوله کلان، گروه زنان مجرد خودسرپرست، زنان یا دخترانی که سرپرست‌شان فوت کرده است یا همسرشان دارای معلولیت است و حقوق مالی که به‌واسطه ازدواج برای زنان ایجاد می‌شود، تقسیم می‌شود.
ب: عدالت جنسی در حمایت از گروه‌های خاص زنان که شامل زنانی است که در وضعیت سرپرستی دچار مشکل شده‌اند.
ج: حقوق مربوط به فرزندان در شرایط خاص که به ۴ مقوله‌ی حقوق مربوط به بارداری، سقط‌جنین، حقوق مربوط به حضانت فرزند و حقوق مادران دارای فرزند معلول تقسیم می‌شود.
د: مضمون عدالت جنسیتی در حقوق مربوط ازدواج و طلاق که به دو مقوله‌ی کلان، حقوق مربوط به ازدواج و حقوق مربوط به طلاق تقسیم می‌شود.

هر یک از مضامین الف) نابرابری در حقوق مرتبط با طلاق ب) حمایت از منشور حقوق زنان و ج) تقویت نقش‌های سنتی زنان ۳,۷ درصد از مجموع کدها را به خود اختصاص داده‌اند و ۸۷ درصد از کدها مربوط به عدالت جنسیتی می‌باشد. (جدول ۱)
مضمون برابری جنسیتی و امتیازات گروه‌های خاص، متوجه مقوله‌ای هست که به خانواده‌ایثارگران توجه نموده است.
مضمون تقویت نقش‌های سنتی زنان، متوجه مقوله کاهش ساعات کاری زنان شاغل می‌باشد.
مضمون حمایت از منشور حقوق زنان، شامل مقوله کلی ضمانت اجرایی منشور می‌باشد.
عدالت جنسیتی به ۴ مضمون اولیه تقسیم می‌شود:

جدول ۲- برابری جنسیتی در تحلیل محتوای مصوبات مجلس (۱۳۷۶-۱۳۹۶)

مضامین	مقولات کلی	مقولات اولیه	مفاهیم
برابری جنسیتی در امتیازات گروه‌های خاص	برابری در امتیازات گروه‌های خاص	امتیازات مربوط به ایثارگران	برخورداری همسر و فرزندان آزادگان از امتیازات ویژه

مسئله نگاه شود، اختصاص امتیاز علمی به این دلیل که ارتباط مستقیمی با وضعیت ناشی ایثارگری ندارد و با نگاه به کل جامعه نوعی نابرابری را در سطح وسیع‌تر بدنبال دارد. امتیازاتی که جامعه بدنبال شرایط افراد در قالب تبعیض مثبت به افراد می‌دهد، گاهی منجر به ایجاد نابرابری بزرگ‌تری در سطح جامعه می‌شود و این مسئله باعث می‌شود به لحاظ مشروعیت اجتماعی، به چالش کشیده شود.

مجلس در خصوص خانواده ایثارگران صرف‌نظر از اینکه ایثارگر مرد باشد یا زن و همچنین صرف‌نظر از اینکه اعضای خانواده چه جنسیتی داشته باشند و صرفاً بر اساس نسبت با فرد ایثارگر، سهمیه‌ی علمی اختصاص داده است. هرچند اختصاص امتیازات علمی به گروه‌های خاص در جامعه مورد استقبال عموم قرار نگرفته و همواره عده‌ای به این مسئله معترض بوده‌اند. از سوی دیگر، اگر در سطحی کلان‌تر به

جدول ۳- نقش‌های سنتی زنان در تحلیل محتوای مصوبات مجلس (۱۳۷۶-۱۳۹۶)

مفاهیم	مقولات کلی	مقولات اولیه	مضامین
تخفیف سنوات در بازنشستگی زنان کارگر افزایش مرخصی زایمان در چندفلوژی به همراه حقوق و فوق‌العاده	تقلیل مدت کاری زنان شاغل	تقلیل مدت کاری زنان شاغل	تقویت نقش‌های سنتی زنان

یا کاهش سایر حقوق و یا نادیده گرفتن سایر جنبه‌ها گردد، نمی‌تواند با عنوان قانون، موجبات رفاه افراد را فراهم آورد.

یکی از اهداف در افزایش مرخصی زایمان، ترویج تغذیه با شیر مادر است. کاهش ساعات کار بانوان شاغل در راستای ترویج تغذیه با شیر مادر با چالش‌های جدی مواجه است، در حالیکه نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد قطع تغذیه با شیر مادر به دلایل دیگری مرتبط است [۱۴]. سیر صعودی تغذیه نوزادان با شیر خشک نشان‌دهنده ناکامی در ترویج تغذیه با شیر مادر است.

کاهش حضور بانوان در محیط کار به دلایل چون بارداری، زایمان، منجر به چالش‌های جدیدی برای آن‌ها شده است و تعارضات فراوانی را در تعادل بین خانواده و محیط اشتغال ایجاد نموده است.

به گونه‌ای که بیش‌ترین مراجعات زنان به دیوان عدالت اداری در خصوص مرخصی زایمان و مسائل متعاقب آن بوده است. افزون بر آن، کاهش ساعات کار بانوان با شرایط خاص با توجه به مصوبات مجلس، موجبات توانمندسازی آن‌ها را فراهم نمی‌آورد، بلکه با تخفیف ساعات کار، حجم بالایی از مسئولیت‌ها خاصه در امور خانوادگی را بر عهده ایشان می‌گذارد و این به معنای تسهیل‌گری در ایفای نقش‌های زنانه نمی‌باشد. بازنشستگی پیش از موعد نیز شرایطی مشابه برای زنان ایجاد نموده است که گسترش فقر زنانه، عدم استخدام مادران جوان و دستمزدهای پایین مهم‌ترین پیامد آن می‌باشد. مجلس با تأکید بر کاهش مدت کاری زنان در شرایط خاص، تقویت نقش‌های سنتی زنان را دنبال می‌کند که در پی آن حضور کم‌تر زنان در اجتماع و ناچیز نمودن سهمشان در توسعه کشور را در پی خواهد داشت.

مجلس با هدف تسهیل‌گری در فرزند پروری زنان شاغل، اقدام به افزایش مرخصی زایمان زنان نموده است. گرچه افزایش میزان مرخصی در بهبود شرایط جسمی مادران و مراقبت از فرزند توسط مادر بسیار مؤثر می‌باشد، اما عدم حمایت‌های جانبی از مادران در مدت استفاده از مرخصی زایمان چالش‌های فراوان دیگری را به همراه داشته است. مادران شاغل در صورت استفاده از این حق قانونی حداقل حقوق و مزایا را خواهند داشت، ضمن آنکه ضعف در فرهنگ مدیران و عدم همراهی آن‌ها با مادران، به موقعیت شغلی زنان و بازگشت مجدد به کار ضربه وارد کرده است. مشاهدات حاکی از آن است که بانوان بخاطر حفظ موقعیت شغلی خود و جلب رضایت کارفرما معمولاً از این حقوق بصورت نسبی استفاده می‌کنند. در برخی کشورها دولت ضمن اعطای مرخصی زایمان به والدین با پرداخت کمک‌هزینه فرزند آوری از والدین حمایت مادی می‌نماید و از این طریق سهم کارفرما در جبران کاهش دستمزد زنان توسط دولت‌ها پرداخت می‌شود. برای مثال، مادران یا پدرانی که از سال ۱۹۲۱ در آلمان غربی یا از سال ۱۹۲۷ در آلمان شرقی متولد شده‌اند، برای دوره‌های فرزند آوری حقوق دریافت می‌کنند و این مزایا بطور مرتب و به‌صورت پلکانی در حال افزایش است، بطوریکه در سال ۱۹۹۸ مزایای فرزند آوری تا آستانه‌ی درآمد والدین افزایش یافت و خانواده‌هایی که شرایط ویژه داشتند مانند کسانی که دارای فرزند معلول بودند تا پایان ۱۸ سالگی فرزند حقوق دریافت می‌کردند، مزایای داشتن فرزند در برخی کشورها امتیازات ویژه‌ای را در سیستم بازنشستگی والدین ایجاد می‌نماید.

کاهش حقوق زنان بدنبال استفاده از مرخصی زایمان زمینه‌ساز گسترش فقر زنانه خاصه در میان مادران می‌باشد، در حالیکه شرایطی معکوس انتظار می‌رود. اعطای یک حق اگر موجب سلب

جدول ۴- حمایت از منشور حقوق زنان در تحلیل محتوای مصوبات مجلس (۱۳۷۶-۱۳۹۶)

مضمین	مقولات کلی	مقولات اولیه	مفاهیم
حمایت از منشور حقوق زنان	ضمانت اجرایی منشور حقوق زنان	ضمانت اجرایی منشور حقوق زنان	ضمانت اجرایی منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان حمایت از ضمانت اجرایی منشور حقوق زنان و ملغی نمودن موارد مغایر

توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی تهیه شده است و سپس در مجلس به تصویب رسیده است. در حالیکه انتظار می‌رود قوانین پس از تصویب در مجلس در شورای انقلاب فرهنگی مورد بررسی قرار گیرد و سیاست‌های اجرایی جهت عمل به قوانین تدوین شود.

بخش عمده‌ای از منشور حقوق زنان شامل از سیاست‌ها و توصیه‌های اخلاقی در حوزه زنان می‌باشد و نمی‌توان آن را در قالب قانون‌گذاری مورد بررسی قرار داد. منشور به‌عنوان مجموعه‌ای از سیاست‌های کلان، توصیه‌های اخلاقی و قوانین

جدول ۵- عدالت جنسیتی در تحلیل محتوای مصوبات مجلس (۱۳۷۶-۱۳۹۶)

مضمون کلی	مضمین اولیه	مقولات کلی	مقولات اولیه	مفاهیم	
عدالت جنسیتی	عدالت جنسیتی در امور مالی زنان	حقوق مالی زنان از مستمری همسر متوفی	حقوق بانوان از حقوق بیش‌تر هر یک از همسران فوت شده	مفاهیم	
			مزایای مالی زنان شاغل و سرپرست از حقوق مرد مستخدم متوفی		
			برقراری مستمری بازنشستگی همسر اول در صورت طلاق از همسر دوم		
			برخوردارانی زنان شاغل و سرپرست از حقوق همسر متوفی با ازدواج دوم		
		حقوق مالی زنان مجرد	حقوق بانوان شاغل مجرد	حق عائله‌مندی بانوان مجرد	
			حقوق دختران از پدر مستمری‌بگیر متوفی	پوشش درمانی نامحدود دختران نیروهای مسلح در صورت تجرد و بیکاری	
			پرداخت کمک‌هزینه عائله‌مندی دختران مستخدم متوفی بدون شرط سنی		
حقوق مالی زنان شاغل دارای همسر معلول	حقوق مالی زنان شاغل دارای همسر معلول	حقوق مالی زنان شاغل دارای همسر معلول	حق عائله‌مندی و اولاد بانوان دارای همسر معلول یا از کارافتاده		
	حقوق مالی زنان متأهل	حقوق اجرت‌المثل	حکم به پرداخت اجرت‌المثل به زوجه در خصوص کارهای انجام‌گرفته		
	وضعیت اشتغال	حق ارث زوجه از زوج	ارث بردن از عین اموال در صورت امتناع زوجه از اداء قیمت حق ارث زوج از تمام اموال زوجه ارث بردن زوجه از اموال غیرمنقول		
حمایت از گروه‌های خاص زنان	حمایت از زنان بی‌سرپرست (خودسرپرست)	حمایت از زنان بی‌سرپرست (خودسرپرست)	نظام تأمین اجتماعی با هدف حمایت از بی‌سرپرستی	نظام تأمین اجتماعی با هدف حمایت از بی‌سرپرستی	
			حمایت از زنان بی‌سرپرست	حمایت از زنان خودسرپرست	
			حمایت در برابر بی‌سرپرستی و پیری	حمایت از زنان خودسرپرست	
			تأمین اجتماعی با هدف بیمه خاص زنان بیوه و سالخورده و خودسرپرست	تأمین اجتماعی با هدف بیمه خاص زنان بیوه و سالخورده و خودسرپرست	
			ایجاد بیمه خاص بیوگان، زنان سالخورده و خودسرپرست.	ایجاد بیمه خاص بیوگان، زنان سالخورده و خودسرپرست.	
			معافیت خدمت وظیفه مردانی که سرپرست همسر معلول خود هستند	معافیت خدمت وظیفه مردانی که سرپرست همسر معلول خود هستند	

حمایت از مادران به‌خصوص در دوران بارداری	حقوق دوران بارداری	حقوق دوران بارداری	حقوق مربوط به فرزندان در شرایط خاص
حمایت از مادران به‌خصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند			
سلب مسئولیت پزشک مباشر در سقط با توجه به بیماری خاص مادر و جنین	حقوق مربوط به سقط جنین	حقوق مربوط به سقط جنین	
حق سقط قبل از ۴ ماهگی در صورت بیماری مادر منجر به تهدید جانی وی			
حق سقط قبل از ۴ ماهگی در صورتی که بیماری جنین موجب حرج مادر شود			
حمایت از مادران به‌خصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند	حقوق مربوط به حضانت فرزند	حقوق مربوط به حضانت فرزند	
تعیین حضانت بعد از هفت‌سالگی با تشخیص دادگاه اولویت حضانت مادر تا هفت‌سالگی در صورت جدایی			
حکم خدمت تمام‌وقت با خدمت نیمه‌وقت مادران فرزند معلول غیررسمی	حقوق مادران دارای فرزند معلول	حقوق مادران دارای فرزند معلول	
تمام‌وقت تلقی کردن مشروط خدمت نیمه‌وقت مادران دارای فرزند معلول			
حذف شرط رسمی و ثابت بودن مادران کودک معلول در خدمت نیمه‌وقت			
حذف محدودیت سه سال در خصوص بانوان کارمند دارای فرزند معلول			
عسر و حرج بدلیل غیبت زوج	موارد درخواست طلاق زوجه	حقوق مربوط به طلاق	عدالت جنسیتی در حقوق مربوط به ازدواج و طلاق زنان ایرانی
عسر و حرج بدلیل سوء رفتار مستمر زوج			
عسر و حرج به دلیل اعتیاد زوج			
عسر و حرج بدلایلی در دادگاه احراز شود			
عسر و حرج بدلیل بیماری صعب‌العلاج زوج			
توجه به حقوق غیرمادی زوجه که موجب عسر و حرج می‌شود			
عسر و حرج بدلیل حداقل پنج سال محکومیت قطعی زوج			
حق درخواست طلاق زوجه بدلیل عدم التزام به شروط ضمن عقد			
حق درخواست طلاق زمانی که دوام زوجیت موجب عسر و حرج زوجه شود			
حق درخواست طلاق زوجه بدلیل استنکاف زوج از پرداخت نفقه			
سلب اعتبار گواهی عدم امکان سازش بعد از سه ماه سازش	حقوق مربوط به ازدواج دختران	حقوق مربوط به ازدواج دختران	
مشروط شدن اذن ولی به رعایت مصلحت توسط دادگاه در عقد زیر سن قانونی			

اقتصادی زنان بیوه دارای همسر مستمری‌بگیر را تضمین کرده است. این امنیت اقتصادی گرچه در راستای توانمندسازی بانوان نمی‌باشد، اما لازمه حفظ نقش‌های زنان در کانون خانواده است و بدون این حمایت مالی بعد از فوت مستمری‌بگیر، کانون خانواده متلاشی خواهد شد.

- حمایت مالی از زنان مجرد، حمایت مالی بدون لحاظ شرط سنی از دختران مجردی که پدر آن‌ها فوت کرده است به شرط اینکه پدر مستمری‌بگیر بوده باشد، از مصادیق تبعیض مثبت به نفع

در جدول بالا عدالت جنسیتی صرفاً به معنای بعضی مثبت نمی‌باشد، گاهی تخفیف در شرایط قبلی به نفع زنان که می‌تواند قانون‌گذار را در مسیر عدالت قرار دهد، به‌عنوان عدالت جنسیتی قرار داده شده است

- مقوله کلی حقوق مالی زنان از مستمری همسر متوفی از موارد موردتوجه قانون‌گذار در قالب عدالت جنسیتی مطرح است، قانون‌گذار با حمایت مالی از زنانی که همسر مستمری‌بگیر داشتند به حفظ کيان خانواده در صورت فوت مرد، کمک نموده و امنیت

موضع قانون را با صراحت بیان داشته و تبعیضی مثبت در راستای عدالت جنسیتی محسوب می‌شود. مقوله دیگر، حقوق مادران دارای فرزند معلول با هدف کاهش ساعات کاری آنان است، کاهش ساعت کاری بدون فرهنگ‌سازی و حمایت اقتصادی از بانوان، چالش‌های جدید را برای بانوان ایجاد کرده است، اما آنچه دارای اهمیت است علیرغم ضمانت‌های حقوقی که در راستای اجرای این قانون صورت گرفته، دولت‌ها هیچ تعهدی مبنی بر حفظ حقوق مادی زنان در این شرایط ننموده‌اند و به دلیل عدم وجود بستر فرهنگی مناسب خصوصاً در حوزه مدیران، در هنگام استفاده از این تخفیف ساعات کار با چالش‌های جدی مواجه می‌شوند که یکی از پیامدهای آن کاهش مزایای مادی است. این قوانین می‌تواند بستر ساز تشدید فقر زنانه در میان بانوان باشد. بویژه مادرانی که هزینه‌های معلولیت فرزند را بر عهده دارند، به استناد مشاهدات و مصاحبه‌های صورت گرفته حقوق دریافتی ایشان به میزان قابل توجهی کاهش می‌یابد. در حالیکه انتظار می‌رود با توجه به هزینه‌های مورد نیاز بانوانی که سرپرستی معلول را بر عهده دارند کمک‌هزینه نگهداری منظور شده و مادران با شرایط یاد شده مورد حمایت مالی متناسب با نقش‌ها قرار گیرند. اعطای یک حق اگر موجب سلب یا کاهش سایر حقوق و یا نادیده گرفتن سایر جنبه‌ها گردد، نمی‌تواند تحت عنوان قانون موجبات رفاه افراد را فراهم آورد.

- مجلس با مداخله حقوقی در وضعیت ازدواج و طلاق زنان ایرانی و تعدیل شرایط قبلی، در راستای عدالت جنسیتی حرکت کرده است؛ و در پی ایجاد عدالت (به معنای انصاف) در الگوی ازدواج و طلاق زنان ایرانی بوده است. اگرچه مطالعات و تجربیات نشان می‌دهد که آنچه به عنوان قانون تدوین گردیده است در عمل منافع زنان را تأمین نمی‌نماید. عدم تعادل بین قوانین ازدواج و طلاق گرچه به لحاظ کمی موجب بالا رفتن آمار ازدواج و کاهش میزان طلاق می‌شود، اما ممکن است خانواده را با کاهش کیفیت مواجه سازد که طلاق‌های روانی نوعی از آن بشمار می‌رود. حقوق زنان در طلاق در ایران از برخی کشورهای اسلامی مترقی‌تر می‌باشد.

در سال ۱۹۷۶، مالزی قانون ازدواج و طلاق برای لغو انواع تبعیض علیه زنان غیرمسلمان را تصویب کرد. تعدد زوجات ممنوع شد. حقوق یکسان برای ازدواج و شرایط طلاق یکسان برای زنان و مردان اعمال شد. در سال ۱۹۹۹، قانون سرپرستی نوزادان اصلاح شد تا پدر و مادر از حقوق برابر سرپرستی فرزندان خود برخوردار شوند. حق ارث برابر برای زنان بیوه و بیوه فراهم شد. باین‌حال، هیچ یک از این اقدامات اصلاح قانون شامل زنان مسلمان نبود [۱۵]، اما در برخی کشورها مثل آلمان قوانین متفاوتی از ایران را شاهد هستیم. در مواردی که همسران به توافق

بانوان تلقی می‌شود، اما پرداخت این مستمری با دو قید تجرد و بیکاری، با وجود تبعیض مثبت بودن، با رویکرد توانمندسازی همخوانی ندارد؛ اما با توجه به محدودیت‌های اشتغال و بسترهایی که برای توانمندسازی در ایران وجود دارد، جزو قوانین مرتبط با عدالت جنسیتی محسوب می‌گردد.

پرداخت حق عائله‌مندی به بانوان مجرد افزون بر آنکه به لحاظ مفهومی دچار مشکل می‌باشد و بانوان مجرد را مستحق دریافت حق عائله‌مندی دانستن، ابهام دارد، با این‌حال، مخالف سیاست‌های کلان نظام است که تأهل و تشکیل خانواده را در اولویت می‌داند. انتظار می‌رود مجلس به دنبال حق عائله‌مندی بانوان متأهل باشد.

- مقوله‌ی حقوق مالی زنان دارای همسر معلول که با مفهوم حق عائله‌مندی بانوان دارای همسر معلول همراه است، در زمره‌ی مضمون عدالت جنسیتی قرار دارد. با توجه به حجم مسائلی که زنان در این شرایط متحمل هستند، پرداخت حق عائله‌مندی حداقل حمایت مالی قانون‌گذار در این شرایط از بانوان می‌باشد.

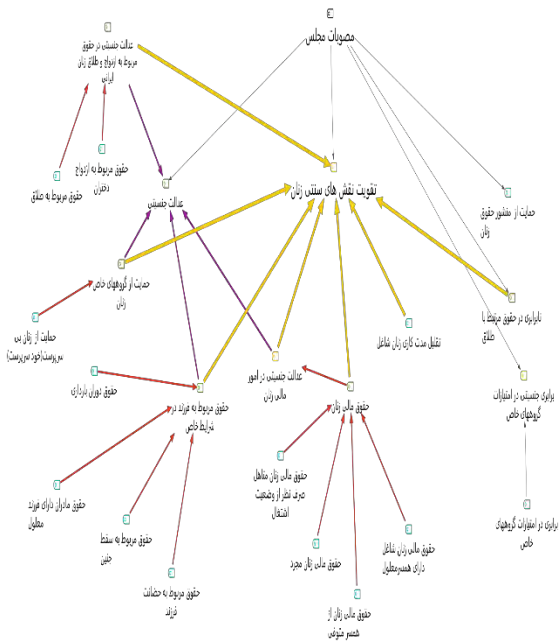
- مقوله حمایت مالی از زنان صرف‌نظر از وضعیت اشتغال، مربوط به بانوان متأهل می‌باشد، تأکید بر پرداخت اجرت‌المثل و حق ارث از زوج دو مقوله مهم می‌باشد که مورد توجه قانون‌گذار بوده است. پرداختن به حقوق بانوان متأهل، در واقع؛ توجه به زنانی است که به نقش‌های سنتی و تقویت نهاد خانواده اهتمام داشته‌اند.

- قانون‌گذار از زنانی که مرد سرپرست نیستند، مانند زنان بی‌سرپرست یا خودسرپرست و یا بانوان پیری که قادر به سرپرستی خود نیستند، حمایت نموده است. این حمایت‌ها هم شامل حمایت‌های مادی و هم حمایت‌های غیرمادی مانند حمایت بیمه‌ای می‌باشد و پرداختن به این قضیه بدون توجه به زمینه‌های توانمندسازی، رویکرد پسینی است. اگرچه در گروهی از بانوان مانند افراد سالخورده گریزی جز حمایت و ایجاد رفاه نداریم.

طبقه‌بندی زنان در قالب انواع سرپرستی مانع از اتخاذ رویکردهای توانمندسازی می‌شود. زمانی که زنان در مشکلات ناشی از سرپرستی مردان قرار می‌گیرند، مشمول قوانین حمایتی می‌گردند. اگر قانون قدرت پیش‌بینی و بالطبع آن پیشگیری داشته باشد با توانمندسازی بانوان جامعه را به سمت برابری فرصت‌ها پیش می‌برد. متعاقب آن بار سنگین هزینه‌های مادی و غیرمادی ناشی از نوع نگاه قانون‌گذار را متحمل نمی‌شود.

- قانون‌گذار در راستای تسهیل در وظایف مادری قوانینی را وضع نموده است، یکی از این قوانین، حقوق دوران بارداری می‌باشد که با توجه به کلی‌گویی و ابهام مستتر در آن سیاست‌گذاری بشمار می‌رود. از دیگر مقولات مورد توجه قانون‌گذار در راستای تسهیل وظایف مادری، حقوق مربوط به سقط‌جنین و حقوق مربوط به حضانت فرزند است که با توجه به شرایط مادر و مصلحت کودک

مدل استخراج شده

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

بر اساس مدل استخراج شده ۸۷,۰۵ درصد مقولات و مضامین نشان می‌دهد که قانون‌گذار در طی بیست سال (۱۳۷۶-۱۳۹۶) به دنبال تقویت نقش‌های سنتی زنان به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بوده است. اگرچه مادری مهم‌ترین وجه جنسیت و در کنار نقش همسری مهم‌ترین نقش‌های سنتی تلقی می‌شوند، اما لازم است به مسائل زنان در قالب دیدگاه هالستیک نگریسته شود. تقویت نقش‌های سنتی بدون آنکه منافع مالی زنان، هویت اجتماعی، سیاسی یا شغلی آن‌ها را تضمین نماید، پیامدهای منفی به همراه خواهد داشت. تقویت نقش‌های سنتی عمدتاً با کاهش ساعات فعالیت اجتماعی و کاهش دستمزد همراه است و با توجه به اینکه به کاهش امنیت شغلی و مالی آن‌ها منجر می‌شود، باعث افزایش فقر مالی زنانه می‌شود، فعالیت‌های پاره‌وقت و یا مرخصی زایمان و حتی مرخصی بدون حقوق به تبعیت از همسر بسترهای گسترش فقر زنانه در ایران را فراهم می‌آورد.

توجه به وظایف فرزند پروری و همسرمداری بانوان و محور قرار دادن هویت خانوادگی زنان، بدون توجه به هویت فردی و اجتماعی آن‌ها نتایج مطلوبی نخواهد داشت که مهم‌ترین آن تعارض کار- خانواده است. این در حالی است که در کشورهایی که ساختار خانواده نیز بسیار موردتوجه برنامه ریزان و سیاستمداران است، تمهیداتی در قالب تبعیض مثبت در نظر گرفته شده است که بتوانند تعادل را در جامعه حفظ نمایند.

در کشور آلمان تمهیداتی در قالب تبعیض مثبت در نظر گرفته شده است که بتوانند تعادل خانواده-کار را در جامعه حفظ نمایند. در زمان مرخصی زایمان، پرداخت کمک‌هزینه تولد فرزند، با توجه به حقوق فرد تا ۱۴ ماه توسط دولت به خانواده‌ها صورت می‌گیرد.

نرسیده باشند، آیین دادرسی امکان تأخیر قابل توجهی را برای همسر مخالف فراهم می‌کند. به‌عنوان یک قاعده، دادگاه ممکن است طلاق را قبل از تصمیم‌گیری خود در مورد تأثیرات آن انجام ندهد. در این تصمیم دادگاه موظف است در مورد سپردن فرزندان به یکی از والدین تصمیم بگیرد و تقسیم مساوی اموال و حقوق بازنشستگی آینده را انجام دهد. «موضوعات مربوط به سایر اثرات طلاق از قبیل نگهداری فرزندان، دیدن فرزندان، تقسیم وسایل زندگی و غیره ممکن است توسط یک همسر در دادخواست یا حتی در طی مراحل مطرح شده باشد. درحالی‌که قانون اصلاحات از بعضی جهات روش طلاق را ساده کرده است، طلاق مانند گذشته تنها با تصمیم دادگاه قابل انجام است. حتی پیش‌بینی‌های بند ۱۵۶۶ نقش قاضی را کاملاً از بین نمی‌برد، یا حق طلاق را به مرد نمی‌دهد، قوانین اصلاح شده رویه مدنی تصریح می‌کند که سخنان همسران باید در هر پرونده طلاق، به‌شخصه توسط قاضی شنیده شوند.

در شرع مقدس، طلاق بر عهده زوج گذاشته شده مگر آنکه زوجه به‌عنوان شروط ضمن عقد حق طلاق را قید نماید. انتظار می‌رود قانون‌گذار در راستای حمایت از زنان که به‌طور معمول حق طلاق ندارند، شرایط حمایتی ویژه‌ای را جهت ارتقاء حقوق در طلاق با ضمانت اجرا تدوین نماید تا به تعادل حقوق میان زن و مرد در هنگام طلاق دست یابیم، اما همان‌گونه که مشاهده می‌شود، حتی اگر زوجه از حضور در دادگاه جهت طلاق امتناع ورزد، قاضی قادر به طلاق غیابی زن می‌باشد؛ اما اگر زوج از حضور در دادگاه امتناع ورزد تشریفات اداری خاصی باید طی شود که در بسیاری از موارد انرژی روانی، جسمی و اقتصادی فراوانی را برای زوجه به همراه خواهد داشت. قوانین سخت طلاق برای بانوان منجر به افزایش نابرابری‌های اجتماعی می‌شود، قانون قدرت مدیریت مؤثر در ازدواج‌های ناموفق را ندارد و از طرفی سعی در تسهیل گری ازدواج‌های آسان دارد، این تناقض ممکن است به لحاظ کمی منجر به افزایش ازدواج و خانواده گردد اما به لحاظ کیفی خانواده‌های تشکیل شده جای تأمل دارند. با توجه به آنچه گفته شد، زنان بدلیل آسیب‌پذیرتر بودن و نداشتن حمایت‌های قانونی لازم بیش‌ترین صدمه را از نابرابری در حقوق طلاق می‌بینند.

بهره‌وری و کارآمدی آن‌ها امنیت شغلی را نزد کارفرما افزایش خواهد داد.

در قانون اساسی مالزی، حمایت از زنان موضوعی حائز اهمیت است. دولت مالزی از طریق وزارت زنان، خانواده و توسعه جامعه، اقداماتی را برای ارتقاء زنان در بخش‌های مختلف انجام داده است [۱۵].

در ایران، با وجود اینکه هر یک از وزیران یک نفر مشاور در امور بانوان دارند و ردیف‌های خاص شغلی جهت برنامه عدالت جنسیتی تصویب شده است اما به دلیل توانمند نبودن بانوان منصوب شده یا انتصاب‌های سیاسی صورت گرفته، تغییرات ملموسی در شرایط زنان ایران ایجاد نشده است، مدل استخراج شده نشان می‌دهد که مصوبات عمدتاً یک‌جانبه نگر و با تأکید بر نقش‌های سنتی زنان و هویت خانوادگی آن‌ها تدوین گردیده است. آنچه تحت عنوان عدالت جنسیتی در مصوبات مجلس مشخص شده عمدتاً در خصوص مسائل مرتبط با طلاق و در رتبه دوم در خصوص مسائل مرتبط با ازدواج، و سایر نقش‌های سنتی بانوان می‌باشد.

عدالت جنسیتی در امور مالی و حمایت از گروه‌های خاص بدون توجه به رویکرد توانمندسازی صورت می‌گیرد، گرچه در بخش‌هایی از جامعه‌ی زنان حداقل حمایت‌های مالی ضروری است اما توأم نبودن با رویکرد توانمندسازی، تأثیر چندانی در بهبود کیفیت زندگی زنان نخواهد داشت.

صرفاً ایجاد فرصت‌های برابر منجر به عدالت جنسیتی نمی‌شود و توانمندسازی بانوان مقدم بر ایجاد فرصت‌های برابر است. توانمندسازی زنان توانمند بدلیل نبود ساختارهای مناسب مورد غفلت قرار گرفته است و ساختارهای نامناسب مانع از به شکوفایی رسیدن زنان توانمند می‌شوند.

با وجود اینکه زنان در عرصه آموزش و کسب مهارت‌های علمی و اجرایی موفق بوده‌اند، اما عدم اعطای فرصت‌های سیاسی و اقتصادی به آن‌ها مانع از بهره‌وری جامعه از حضور زنان در عرصه‌های عمومی شده است [۲۰]. توسعه مستلزم استفاده از تمامی توانمندی‌ها، ظرفیت‌ها و استعدادها موجود در جامعه است. غفلت و نادیده گرفتن قابلیت‌ها، توانایی‌ها و نیازهای زنان که نیمی از جمعیت جامعه را تشکیل می‌دهند، سبب هدر رفتن استعدادها و شایستگی‌های بسیار و هم‌چنین زمینه‌ساز تشدید نابرابری‌های اجتماعی و محرومیت جبران‌ناپذیر کشور خواهد شد. با کم‌تر دیده شدن نقش زن در عرصه توسعه و برنامه‌های کلان، روند سیاست‌گذاری، پیامدهای متناقضی برای زنان در پی دارد، زنان به‌ناچار به حاشیه تولید رانده شده و به‌مثابه نیروی کار ارزان مورد استعمار قرار می‌گیرند. مطالعات در کشور ایران نیز نشان داده است که تجربه پنجاه‌ساله برنامه‌های توسعه نتوانسته است

در سال ۱۹۸۶، سیاست مرخصی و کمک به والدین در فدرال آلمان به چند روش گسترش یافت. مدت‌زمان مرخصی زایمان از شش تا ده ماه افزایش یافت و مزایای فرزندآوری برای همه مادران جدید، صرف‌نظر از وضعیت اشتغال آن‌ها قبل از زایمان در نظر گرفته شد. مدت زمان مرخصی زایمان از سال ۱۹۸۶ چهار بار افزایش یافت و در سال ۱۹۹۱ به ۱۸ ماه و در سال ۱۹۹۲ به ۳ سال رسید. افزایش پلکانی مرخصی زایمان با توجه به تعداد فرزندان از مواردی است که میزان رضایتمندی مادران را افزایش داده است. در کشور آلمان مادران و پدران از مرخصی یکسان برخوردارند که این مسئله ضمن تسهیل‌گری در وظایف مادران، همکاری پدر در نگهداری و تربیت فرزند را مورد تأکید قرار می‌دهد. قانون‌گذار بدون آنکه حساسیتی را در جامعه نسبت به زنان ایجاد نماید، در وظایف سنتی آن‌ها تسهیل‌گری می‌کند [۱۶]. اگرچه بعد از سال ۲۰۰۷ آلمان مدت مرخصی زایمان را به ۱۲ ماه کاهش داده است [۱۷] اما موفق شده است در شرایط مادران تسهیل‌گری ایجاد کند.

در ترکیه نیز ضمن توجه به کارمندان زن باردار تأکید بر عدم کاهش دستمزد آنان است. مرخصی زایمان با توجه به تعداد فرزندان بصورت پلکانی افزایش می‌یابد [۱۸]. آلمان برنامه‌های بهبود فرصت‌های آموزش برای بانوان جوان، گسترش فرصت‌های شغلی، از بین بردن تبعیض علیه زنان در زمینه تجارت، ترویج تلفیق خانواده، شغل و ادغام مردان در کارخانه، مقابله با تبعیض درآمدی و دستمزدی علیه زنان و افزایش درصد زنان در پژوهش و تدریس را در صدر برنامه‌های مبارزه با بی‌عدالتی جنسیتی دارد [۱۹].

در ایران نگاه جامع نسبت به مسئله زنان، خانواده و توسعه به‌عنوان یک برنامه همه‌جانبه، کم‌رنگ است، برنامه‌ریزی برای زنان بدون مشارکت آن‌ها و بهره‌مندی از حضور و مشارکت مردان میسر نمی‌شود. از مهم‌ترین ضعف‌های برنامه مبارزه با تبعیض جنسیتی، نبود فرهنگ مناسب در ارتباط با نقش‌های زنان و فرهنگ حاکم مردسالاری و مشکلاتی است که متعاقب آن مدیران برای بانوان ایجاد می‌کنند. آموزش مدیران سازمانی و همراه نمودن آن‌ها جهت تسهیل‌گری و سوق دادن جامعه به عدالت بسیار دارای اهمیت است. سهم اندک زنان در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی‌ها باعث شده اهتمام لازم جهت حل مسائل مرتبط با زنان وجود نداشته باشد.

اهمیت افزایش مهارت و به‌واسطه آن ارتقاء شغلی زنان شاغل جهت افزایش بهره‌وری مورد تأکید می‌باشد. تنظیم نظام‌های آموزشی ضمن خدمت، آموزش‌های غیرحضور و حضور در جهت بالا بردن توانمندی زنان در رده‌های شغلی که در آن مشغول به کار هستند از جمله مواردی است که با بالا بردن

حامی مالی

این مقاله برگرفته از رساله دکتری خانم الهام شریفی است و تمام منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله تماماً بر عهده نویسندگان بوده و هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در تهیه مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

این مقاله با سایر آثار منتشر شده از نویسندگان هم‌پوشانی ندارد.

جایگاه زنان به نسبت مردان را در عرصه توسعه با توجه به استانداردهای جهانی ارتقا دهد.

زنان جهت ارتقای کیفیت زندگی دارای انواع موانع می‌باشند. برخی از مسائل و مشکلات، موانع توسعه‌ای است که به ساختار کشورها مربوط می‌شود و بخشی از آن موانع غیر توسعه‌ای و غیر ساختاری می‌باشد. از موانع توسعه‌ای، موانع اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را می‌توان نام برد و موانع غیر توسعه‌ای نیز به ویژگی‌های شخصیتی و فیزیولوژی زنان بازمی‌گردد که قوانین نتوانسته است در این خصوص تسهیل‌گری لازم را داشته باشد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این مقاله همه حقوق مرتبط با اخلاق پژوهش رعایت شده است.

References

- 1- Nations, U. *United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. in The Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. 2014. United Nations Publication New York and Geneva.
- 2- Programme, U.N.D., *Ghana human development report1997*: United Nations Development Programme.
- 3- Sen, A., *Gender and co-operative conflicts. IN TINKER, I.(Ed.) Persistent Inequalities: Women and World Development*, 1990, New York, OUP.
- 4- Sadeghi Fassaei, S. and A. Khademi, *Wmm' s ttttt tnn in eeeerrees After Islamic Revolution: A Meta-Analysis*. 2016.
- 5- Rajabinejad, M. and T. Karimi Dastanaei, *Gender Gap Index 2020 in Iran and the world*, 2019: Economic Research Department, Tehran Chamber of Commerce.
- 6- Pakravan, M., *Crossing the gender gap in education*, 2021: Vice -President for Science and Technology, Presidency of the Islamic Republic of Iran.
- 7- Mirvasinik, S., *Human Development and Geeeer sss tiee in tee mmttt aa ' ' ' s Caaaii lity Approach*. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 2016. 7(4): p. 47-72.
- 8- Wells, T.R., *Reasoning about development: essays on Amartya Sen's capability approach*. 2013.
- 9- Rawls, J., *A theory of justice*, 1971, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- 10- Cordeiro-Rodrigues, L., *IS RAWLS'LIBERAL JUSTICE GENDERED?* *Revista de letras*, 2016. 56(1): p. 121-134.
- 11- Iran, G.o.t.I.R.o. *Cabinet approvals*. 2019; Available from: <https://dolat.ir/cat/1> [Persian].
- 12- Legal Vice President of Government of Islamic Republic of Iran: Deputy for Editing, R.a.P.W. 2018; Available from: <https://dotic.ir/cat/388/2> [Persian].
- 13- Studies, R.o.t.S.L.i.u.O.o.W.a.F., *The efficiency of the Islamic Republic of Iran in women's issues*2009, Tehran: Maaref Publishing Office [Persian].
- 14- Rahmatnejad, L. and F. Bastani, *Factors associated with discontinuation of exclusive breast feeding by first time mothers*. *Iran Journal of Nursing*, 2011. 24(71): p. 42-53.
- 15- Musa, N. and A. Husin, *Towards gender equality in Malaysia: Legal and policy perspectives*. Retrieved February, 2018. 20: p. 2019.
- 16- Ondrich, J.I., C.K. Spieß, and Q. Yang, *The effect of maternity leave on women's pay in Germany 1984-1994*, 2002, DIW Discussion Papers.
- 17- Addati, L., N. Cassirer, and K. Gilchrist, *Maternity and paternity at work: Law and practice across the world*2014: International Labour Office.
- 18- Müftüler Baç, M., *Gender equality in Turkey*. 2012.
- 19- Testolin, G., *Handbook on National Machinery to promote gender equality and action plans: Guidelines for establishing and*

implementing National Machinery to promote equality, with examples of good practice. 2001.
20- Aghabakhshi, H. and M. Mohtashami, *Investigating the position of women in the content of post-revolutionary development*

programs. Journal of Social Research, 2010. **3(7):** p. 47-71.

